

13. dokumentum

Noel Buxton levele Lord Crewe-nak a világháború utáni balkáni rendezéséről, 1919. július 21.

MS 951 c.24/11 Balkan Letters 1916–1919

Kedves Crewe!

Hadd egészsítem ki egy-két ponton beszélgetésünket a balkáni rendezés tartósságát illetően.

Ismerve a különböző balkáni államokban a vezető személyiségeket és az utóbbi húsz esztendőben számos odairányuló utazásomnak [köszönhetően], képtelen vagyok szabadulni a gondolattól, hogy a háború megisméltődésének elkerülése sokkal nehezebb kérdés, mint gondolnád, ha semmibe veszik az önrendelkezés [elvét].

Tekintve, hogy a Hatalmak keze nincs megkötve (mert nem ismerték el az 1913-as bukaresti békét), nekem úgy tűnik, hogy a Balkán Bizottság (amelynek Bryce az elnöke volt, amíg nagykövet nem lett) csatolt határozata képviseli a józan álláspontot [sound statesmanship].

De amennyiben axiómának számít, hogy egy szövetséges állam semmilyen körülmények között vagy semmilyen kompenzáció ígéretével sem kérhető arra, hogy feladjon olyan területeket, amelyeket 1914-ben birtokolt, akkor különösen sürgető probléma, hogy megtaláljuk a felkelés [outbreak] megakadályozásának maximális garanciáit, hiszen [ennek következtében] nagy néptömegek válnának irredentává, a feszültség pedig kétségtelenül nagy lenne. És ha meg is teszünk minden lépést, hogy megakadályozzuk ezt, a biztonság közepében se kerülnénk [there would be no margin of security].

A veszély a Macedóniában nagy számban jelenlévő elégedetlen kisebbségektől vagy a nemzeti becsületében megsebzett Bulgáriából eredne.

Ezen pontok kapcsán mindazok természetesen szkeptikusak, akik úgy gondolják, hogy minden nép háborúval fenyeget, ha nem kap meg mindent, amit akar. Ami az első pontot illeti, a macedóniai helyzetnek vannak olyan különleges jegyei, amelyek nincsenek jelen máshol.

1. Az exarchista népesség ambícióját felerősítette, hogy elismerték követeléseit a San Stefanó-i békében.

2. A felkelő mozgalom magasan képzett és olyan hegyvidéki területen működik, ahol a fennálló körülmények között egyetlen kormány sem tudná biztosítani a közrendet.
3. Az emberek pszichológiája különösen eltökélt, amint azt bizonyítja az a sok szenvedés, amit újra és újra hajlandók voltak elviselni.

A második pontot illetően – a Bulgáriából eredő veszélyt illetően – csak képzelj magad elé egy nagy katonai képességekkel és önbizalommal bíró népet, amit [állandóan] csábítana bizonyos belső vonalak birtoklása egy rendkívül sérülékeny területi övezet határa mentén. Nem segíti a helyzetet, mint ismeretes, hogy M.[onsieur] Venizelos maga is [elismerte], Bulgáriának kellene birtokolnia Kaválát és a tőle keletre lévő vidéket, s azt remélte, hogy a görög lakosság [helyzete] nyugaton megerősödik a migráció révén. Nem könnyű belátni, hogy a nemzetközi fellépés hogyan akadályozhatná meg a bosszúháborút. A mozgalom más Hatalmaknál [akár] támogatást is nyerhet.

Bárhogy is, minél jobban elvágják a bolgár kereskedelmet délen, annál több kereskedelmi kapcsolat alakulna ki északon, a tengeri hatalmakkal pedig az árucere lecsökkenne. A kereskedelmi kapcsolatok politikai szimpátiákhoz vezetnek, ami úgy végződhet, hogy Bulgáriát a teuton államok kihasználják, Olaszországról nem is beszélve. Szükségtelenül táplálni Bulgáriában a bosszút németbarát játéknak bizonyulhat.

Ezen eshetőségek ellen ekképp érvelnek: a háború úgy előzhető meg, hogy annyira lecsökkentik Bulgária erőforrásait, hogy a háború nem lenne kifizetődő számára. Erre az a válasz, hogy a balkáni államokat nem mindig fogták vissza kiegyensúlyozott számítások.

A stabilitás egyetlen reménye, hogy a sérelmeket nemzetközi ellenőrzés kialakításával enyhítenék. Különösen azokon a területeken van szükség az ilyen kontrollra, amelyeket Bulgária bűnösségétől eltekintve számára biztosítanak az önrendelkezés és a gazdasági földrajz alapján.

A nemzetközi fellépés az alábbi pontokkal kapcsolatban tűnik nagyon fontosnak: 1. oktatás (iskolák és diplomák) 2. közrend 3. közlekedés. (1) A macedóniai népesség a bolgár iskolarendszert tekinti a haladó gondolatok megjelenítőjének, ami figyelemreméltó gyökeret vert [már] a bolgár elmében, és ami kapcsolatot teremtett a Nyugattal. Hasonlóan a bolgár rezsime úgy tekintenek, mint amely lehetőséget ad az ipar fejlődésének, például a mezőgazdasági gépe-

ket és módszereket tekintve. A legkevesebb, amit a megfelelő ellenőrzés adhat, az az iskolák számára adott valódi autonómia rendszere. (2) A közrendet illetően, amennyiben a nemzetközi ellenőrzést ki lehet terjeszteni a csendőrségre is, a kormányzó állammal szembeni ellenségességet nagymértékben enyhíteni lehetne. (3) Az átutazás valódi szabadsága a vasútvonalakon és a kikötőkben nemzetközi ellenőrzést kíván meg. Az egyes pontokon a nagyhatalmak tisztjeinek jelenléte alapvető változást eredményezne. Még akkor is, ha számbelileg kevesen vannak, s csupán Szalonikiben, Kaválában, Monasztirban és Üszkübben tartózkodnának, a tény, hogy ők a felelősök a kisebbségeknek járó jogok garanciáinak végrehajtásáról szóló jelentések elkészítéséért, csökkentené a lázadó agitátorok erejét. A fentiekén túl, amit M.[onsieur] Venizelos is támogat, létre lehetne hozni egy transzmigrációs rendszert, amelynek a nagyhatalmak adnának tekintélyt. Egy ilyen lakosságcsere Macedónia és Tráкия között [...] megszüntetné a baj fő forrását.

Bátorkodom hosszasan írni, mivel a jövődöbeli háborúk elkerülése sokkal fontosabb még az igazságosság megvalósításánál is. Továbbá mert kétségtelenül az a veszély fenyeget, hogy a békedelegátusok elszalasztják a lehetőséget a háború megakadályozására. Az a veszély áll fenn, hogy úgy vonulnak be a történelembe, mint vízvezeték szerelők, akik megszüntettek egy szivárgást, de közben másik kettőt okoztak.

14. dokumentum

„Balkáni reform” – Részlet Noel Buxton kéziratban maradt önéletrajzi vázlatából

MS 951 c.8/2 „Autobiography – Balkan Reform” (feltehetően 1944 környékéről)

Evan[s] könyve, a „Külpolitika a hátsópadból”⁴⁸ jó összefoglalását adja a balkáni tevékenységeimnek, ezért itt jobban teszem, ha a Balkán Bizottság munkájának inkább személyes aspektusait rögzítem.

⁴⁸ T. P. Conwell-Evans: *Foreign Policy from a Back Bench, 1904–1918*. Oxford University Press, Oxford 1932. Az angol politikában a „back-bencherek” azok a parlamenti képviselők, akik nem töltenek be miniszteri pozíciót, illetve nem az ellenzék szószólói.